

FAMILIEN SPLETT I DET 17. AARHUNDREDE

Af Chr. Bokkenheuser.

I Kolding levede paa Christian IV's Tid Hendrich Splett den ældre; han var født ca. 1553 og døde $28\frac{1}{2}$ 1641; han var to Gange gift, først med Dorothea Lydersdatter, der døde $80\frac{1}{10}$ 1609, og derefter i 1612 med Maren Andersdatter, død 1617, begravet $10\frac{1}{5}$; dette sidste Bryllup fejrede han ved en todages Fest paa Raadhuset i Kolding.

Der kendes intet til hans Herkomst, men Navnet peger imod Syd; der var i det 16. Aarhundrede i Holsten en Præstefamilie Splette¹). Om hans Ungdom vides kun, at han har tjent i Frederik II's Kantori²); mulig er han den Henrich Gigler, der i 1574—75 optraadte paa Kjøbenhavns Slot³); han var ialfald efter al Rimelighed Musiker, thi i 1583—84 gjorde han Tjeneste som Organist ved Kolding Kirke. Siden blev han Underskriver, og fra ca. 1592 til Udgangen af April 1617 var han Slotsskriver paa Koldinghus. Han tilhørte de professionelle Skriveres Lag, nævnedes ofte slet og ret som Hendrich Skriver og havde en meget smuk Haandskrift.

Efter sin Afskedigelse blev han boende i Kolding; han omtales i 1620erne som Tolder⁴), han blev Raadmand og levede iøvrigt godt af sine Midler og sit Landbrug. Han var en velstaaende Mand; i Østergade, imellem Peder Helts Gaard paa den østre og den Ejendom, der beboedes af Rasmus Clausen, paa den vestre Side, havde han sin store Gaard, og her boede han; Ejendommen var med Bygninger, Stalde, Gaard og Grund vurderet til 1000. Rigsdaler; det var mange Penge den Gang. Syd for Byen ejede han desuden en Staldgaard og en Køkkenhave, tilsammen til en Værdi af 86 Rigsdaler 4 Mark, og han havde ydermere fæstet Dele af Byens Markjorder. Hans Landbrug var for en væsentlig Del baseret paa Opdræt af Stude, en Forretning der i hine Tider var meget indbringende.

I 1580erne havde han fæstet en af Kronens Gaarde i Seest By; den var meget brøstfældig, og han havde maattet anvende en Del af sine egne Midler paa at sætte den i Stand; dels som

Følge heraf og dels fordi Christian IV paaskønnede, at han i lang Tid havde tjent Kongens Fader vel, bevilgedes der ham $\frac{22}{7}$ 1590 Fritagelse for Afgifter af Gaarden; man faar et Indtryk af denne kongelige Gaves Størrelse, naar man ser, at Landgilden beløb sig til $\frac{1}{2}$ Tønde Smør, 1 Svin, 1 Ungkreatur, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas og 3 Ort i Penge. En yderligere Indtægt fik han gennem Korn-tienden for Almind og Seest Sogne, som han havde fæstet⁵).

I 1627 blev den rige Mand pludselig fattig. I Kolding havde der levet en Købmand ved Navn Johan Reiming; han var fra Westphalen og maa formodes at have været i nær Slægt med Herman Reiming, der ogsaa var født i Westphalen, og som omkring 1600 sad som Apoteker i Kolding. Johan Reiming, der havde faaet Borgerskab i 1611, døde i 1621, og Aaret efter gik ogsaa hans Hustru, Maren, bort. De havde en Datter, Elisabeth, og for hende blev Hendrich Splett Formynder; det betød, at han fik hendes Formue i Forvaltning. I 1627 rykkede de kejserlige Tropper frem igennem Jylland, og Kolding blev besat; det gik ud over Byens Borgere og blandt dem Hendrich Splett, der, da Fjenderne nærmede sig Byen, havde søgt Tilflugt paa Slottet; han blev berøvet alt sit rørlige Gods, og imellem det, Fjenderne tog, var ogsaa hans Myndlings Arv efter Forældrene; da Krigen var forbi, krævede man ham til Regnskab for de Midler, han havde haft at bestyre; han blev tiltalt ved Raadstueretten, og Sagen endte for Viborg Landsting, hvor han blev dømt til at betale Elisabeth Reiming hendes Arvelod, ialt 1703 Rigsdaler 3 Mark. Der blev gjort Udlæg i hans faste Ejendomme, og den tidligere saa velstaaende Mand blev nu ganske forarmet; han havde intet at leve af, udover hvad andre kunde give ham. Han gik igen til Retten, og her fik han et Tingsvidne, der fortalte om hans kummerlige Forhold; imidlertid traadte Kongen hjælpende til⁶).

Elisabeth Reiming blev $\frac{25}{2}$ 1638 gift i Kolding Kirke med Hendrich Pedersen Raffn; han var Købmand, Raadmand og nævnes i 1641 som Stadsfændrik, en Officersstilling i Byens Borgervæbning; hun døde ca. 1647, han 15 Aar senere⁷).

Den $\frac{2}{2}$ 1641 blev Hendrich Splett bisat i sin murede Begravelse i Kolding Kirke, og i Nærheden af Prædikestolen har der tidligere hængt et Epitaphium over ham med følgende Indskrift:

Memento mori.

Qvis evadet?

Anno 1641 d. 28. Januar hensov udi Herren ærlige og velforstandige Mand, Hendrich Splett den Ældre, fordum Slotsskriver paa Coldinghus og Raadmand her i Colding, anno æt. suæ 88. Item hviler udi Herren ærlige og gudfrygtige Dorothea Lydersdatter, Hendrich Spletts Hustru, som hensov d. 30. Octob. A. 1609. Gud unde dem en glædelig Opstandelse.

Ved Døbefonten har der hængt en Tavle med følgende Indskrift:

Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Matth. 3. Og der Jesus var døbt, gik han strax op af Vandet, og se! da aabnedes Himlen over ham, Johannes saa Guds Aand fare ned som en Due og komme over ham, og se! en Røst ned af Himlen sagde: denne er min elskelige Søn, i hvilken jeg haver Behagelighed.

Matth. 28. Marc. 16. Jesus sagde til sine Disciple: Mig er givet al Magt i Himmelen og paa Jorden; gaar fordi hen, og lærer alle Folk og døber dem i Navn Faders, Søns og Helligaands og lærer dem at holde alt det, jeg haver befalet eder. Hvo som tror og bliver døbt, han skal blive salig; men hvo som ikke tror, han skal blive fordømt.

Christ, min Frelser!

Anno 1626. d. 1. November lod ærlige og velforstandige Mand, Hendrich Splett den Ældre denne Tavle bekoste og indsætte Gud til Ære og Kirken til Beprydelse.

I den søndre Korsarm hænger endnu et Maleri, forestillende Jesu Daab, og opsat i 1626 af Hendrich Splett.

Hendrich Splett den ældre havde følgende Børn: **H e n d r i c h S p l e t t** den yngre, **L y d e r S p l e t t** og **A n n a**.

Samtidig med Hendrich Splett den ældre levede i Kolding **F r e d e r i c h H e n d r i c h s e n S p l e t t**; han var sandsynligvis hans Broder; er det rigtigt, har deres fælles Fader heddet Hendrich. Han virkede fra 1588 til 1627 som Organist ved Kolding Kirke, og han brugtes desuden jævnligt til Sendelser i Byens Ærinde; ²¹/₈ 1592 tog han Borgerskab i Byen, og han slap da med den billige Afgift af 2 Daler, »dette undte de ham, fordi han har tjent Byen og Kirken i lang Tid vel, at betale naar han faar sin Løn.« Han havde sin egen Gaard i Staden, og han drev desuden som de fleste andre Borgere i den Tid noget Landbrug; han synes at have været ret velstaaende; ⁴/₅ 1594 fæstede han Kronens Part af Korntienden i Vejlbj Sogn i Eldbo Herred^s). Han ses ikke at have efterladt sig Børn.

H e n d r i c h S p l e t t den yngre, hvis Fødselsdag og -aar ikke kendes, levede i Kolding til Midten af 1620erne; han har rimeligvis paa en eller anden Maade været knyttet til Handelen, thi han nævnes som Medlem af det spanske Kompagni i Aarhus, et af de Handelsselskaber, der oprettedes af Christian IV, og hvis Levetid indskrænkedes til nogle faa Aar. Fra Slutningen af 1620erne til sin Død ca. 1648 var han Slotsfoged paa Skanderborg; desuden nævnes han som Birkefoged i Ry Birk. Ved Siden heraf ernærede han sig — ligesom Faderen — af Agerbrug; han havde af Kronen fæstet den Gaard i Seest By, Faderen havde haft, samt Vrandrup Mølle og en nærliggende Eng ligeledes i

Seest Sogn og desuden forskellige Tiendedele dels paa Koldingegnen og dels i Skanderborg Len⁹).

Hans Bestilling som Slotsfoged var noget mindre end den, Faderen havde haft som Slotsskriver paa Koldinghus; Lønnen for dem begge var en Pengesum, en gemen Hofklædning og Foder til en Hest, men medens Faderen havde faaet 40 Daler i Penge, maatte Sønnen nøjes med 16.

Hans Hustru, som overlevede ham, hed *Ludumella Køsters* (eller *Cocters*); hun blev som Enke boende i Skanderborg. Deres mulige Efterkommere kendes ikke, da Kirkebøger o. lign. fra Skanderborg ikke er bevarede fra den Tid.

Lyder Hendrichsen Splett synes at være født i Maj 1590; han døde ³⁰/₅ 1660 og blev jordet i Kolding Kirke, hvor han i Koret havde sin murede Begravelse. Han blev i 1624 gift med *Margrethe Reiming*, efter al Sandsynlighed en Datter af den foran omtalte Apoteker *Hermannd Reiming* og hans Hustru *Margrethe*. Deres Bryllup fejredes ved en Fest paa Kolding Raadhus. Hun var født i August 1598, døde i 1678 og blev begravet ²²/₁₀.

Lyder Splett var Købmand i stor Stil, og han synes allerede i en Alder af 20 Aar at have begyndt sin Forretning; en af hans bedste Kunder var den kongelige Husholdning paa Koldinghus, og næsten utallige er de Gange, han opføres i Lensregnskaberne som havende solgt et og andet til Slottet. Han handlede — som det var Skik og Brug den Gang — med alt muligt, og han havde selv Skibe, der gik i udenrigs Fart. Han var ligesom Broderen en Tid Medlem af det spanske Kompagni i Aarhus. Han var absolut en velstaaende Mand. En Tid var han Overkøbmand, en Tillidspost, der gik paa Omgang mellem de store Handelsmænd, og som gjorde dem til Medlemmer af det særlige Raad, Købmændene havde, og som nærmest svarede til Haandværkerlaugenes Styrelse. I Begyndelsen af 1630erne blev han Raadmand, og fra ca. 1655 til sin Død var han Borgmester.

Det er sjældent, at man i hine Tider kan finde noget om Folks private Liv, men nogle spredte Bemærkninger fortæller om Lyder Splett, og man faar Indtrykket af en Mand, der i sine unge Aar levede Livet let, og som senere blev prikken paa sin Ære og paa-holdende med Hensyn til sin Pung¹⁰).

I Kolding Kirke laa i sin Tid en Sten over hans Grav, og paa den læste man:

Des zeitliches Lebens Ausgang ist des ewiges ein Anfang.

Her hviler i Herren ærlige, agtbare og velfornemme Mand, Sr. Lyder H. Splet, fordum Borgmester i Colding, bortkaldet 1660, d. 30. April, æt. 70.

Lyder Splett og hans Hustru havde ialt 7 Børn, men kun 2 naaede at blive voxne: Herman, født 1627, død i Kolding 1659, og Marget, født 1636.

Anna Hendrichsdatter var vistnok Tvilling til Broderen Lyder; hun døde i 1654 og blev begravet $^{22}/_1$ i Kolding. Hun var gift med Lauge Madsen, der i Aarene 1610—25 var Ridefoged paa Koldinghus; han døde 1625 eller 1626. Hans Løn var — ligesom Slotsskriverens — et Pengebeløb, 24 Daler, en Hofklædning og Foder til en Hest.

Af deres Børn kendes kun Hendrich Laugesen Splett, der blev født i April 1609; han døde 1686 og blev begravet $^{19}/_{11}$ i Kolding. Han var opkaldt efter Morfaderen og førte en Tid Familienavnet Splett; fra 1640 strøg han imidlertid Tilnavnet og nøjedes med at kalde sig Hendrich Laugesen; i hans Segl staar der H S. Han var gift med Maren Petersdatter Mørck, født i Januar 1620, død 1675 og begravet $^{28}/_3$ i Kolding. Hendrich Laugesen var fra 1639 til 1672 By- og Raadstueskriver, og han oppebar herfor en aarlig Løn af 36 Daler. Han og hans Hustru hørte til Byens jævne Lag¹¹).

Deres Datter var Dorthe Hendrichsdatter, født $^{5}/_2$ 1644 i Kolding og død $^{20}/_2$ 1725 i Aarhus. Hun blev $^{9}/_6$ 1672 trolovet og $^{18}/_4$ 1673 gift i Kolding Kirke med Jørgen Andersen Winter, født i Marts 1639, død $^{26}/_5$ 1689 i Kolding, Søn af autoriseret Kornmaaler Anders Winter.

Han var Fuldmægtig paa Koldinghus Amtstue, men da han var blevet forlovet med Dorthe Hendrichsdatter, søgte Svigerfaderen om sin Afsked og bad Kongen om, at hans Bestilling maatte overgaa til Svigersønnen. $^{18}/_3$ 1672 blev han saa By- og Raadstueskriver.

De havde 7 Børn, af hvilke 3 blev voxne: Anders, døbt $^{16}/_1$ 1676, Maren, døbt $^{25}/_7$ 1677, og Anna Mette, døbt $^{9}/_6$ 1679.

I 1677 nævnes deres Bolig i Kolding med en aaben Skorsten, en Kakkelovn og en Bagerovn med dertil hørende ubrugelig Skorsten. De havde paa samme Tid en Ko; i 1687 faar man at vide, at deres 2 ældste Børn var kommet hjemmefra, at de ikke havde Tjenestefolk, og at de ikke mere holdt Ko.

Efter Mandens Død vedblev Dorthe Hendrichsdatter at leve som Enke; de sidste 16 Aar boede hun sammen med Sønnen, der $^{28}/_2$ 1724 tog Borgerskab i Aarhus. Paa sine gamle Dage var hun syg og svagelig, og den meste Del af den Tid, hun boede hos Sønnen, tilbragte hun i Sengen¹²).

KILDER OG HENVISNINGER:

De almindelige Kilder til foranstaaende er: Kirkebøger og Begravelsesbøger for Kolding Kirke, Regnskaber for Kolding By, Kolding Bysbog. Lensregnskaber for Koldinghus og for Skanderborg samt Ny kgl. Saml. 751. 4to. Desuden henvises til ¹⁾ Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II. 279. ²⁾ Kanc. Brevb. ^{22/7} 1590. ³⁾ D. Kanc. Maanedes- og Kostpenge-regnskab 1570—76. ⁴⁾ Kolding Raadstueark. Kgl. Rescr. ⁵⁾ Kanc. Brevb. ^{22/11} 1586, ^{22/7} 1590, ^{7/11} 1594. ⁶⁾ Kolding Raadstuebog ^{23/8} 1633. Viborg Landst. Domb. C. 1632. 230 ff. ⁷⁾ Kolding Overformynderiprot. 1631 ff. 57. J. Reg. 1640 ff 133b. ⁸⁾ Kanc. Brevb. ^{4/3} 1594, ^{9/11} 1609. ⁹⁾ J. Reg. 1634 ff. 19b, 418; 1640 ff. 102b, 103. ¹⁰⁾ Kolding Regnskabsb. 1617. Viborg Landst. Domb. C. 1642. 74 ff. ¹¹⁾ J. Reg. ^{18/3} 1672. Kolding Orig. Skiftebreve. ¹²⁾ Pers. Tidsskr. 5. R. VI. 167. Aalborg Stiftsbibl. 58.